

Список використаних джерел:

1. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1869 р.) – Спр. 86 Дѣло о выписке книгъ и періодическихъ изданій для семинарской бібліотеки и училищъ ей подведомыхъ – 132 арк. – арк. 49-50.
2. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1870 р.) – Спр. 1 Училищные журналы – 107 арк. – арк. 49-50.
3. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1870 р.) – Спр. 54 О физическихъ приборахъ – 6 арк. – арк. 1.
4. [ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1872 р.) – Спр. 70 Объ исправном содержаніи физическихъ кабинетовъ при духовныхъ Семинаріяхъ – 9 арк. – арк. 1-5.
5. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1885 р.) – Спр. 14 О состоянни бібліотеки фундаментальной и ученической, физического кабинета и о поступлении книг в бібліотеку – 58 арк. – арк. 50.
6. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1890 р.) – Спр. 16 О поступлении книг в фундаментальную и ученическую бібліотеку семинарии и духовныхъ училищ. Отчет о состоянни бібліотеки – 75 арк. – арк. 35.
7. ЦДІАК – Ф. 712. Київська духовна семінарія – Оп. 3 (1900 р.) – Спр. 8 О поступлении книгъ въ фундаментальную бібліотеку – 34 арк. – арк. 19.

Гураль О.І.*аспірант,**Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства***ІСТОРІОГРАФІЯ ДЖЕРЕЛ КИЇВСЬКОЇ ПРОСВІТИ**

Історіографія документів є багатим джерелом для вивчення історії «Просвіти». Важливу роль у розгортанні діяльності культурно-просвітницької організації зіграв Маніфест 17 жовтня 1905 р. «Про удосконалення державного порядку», що проголосив основні громадянські свободи в країні. Протягом 1905-1907 рр. на території України було відкрито близько 15 організацій товариства «Просвіта»: у Києві, Полтаві, Катеринославі, Чернігові, Житомирі та ін. [1, с. 14; 2, с. 205].

Головним установчим документом організацій «Просвіти» були статuti, де зазначалася структура організації та мета їх існування, напрями роботи. Зокрема в затвердженому статuti Подільського товариства «Просвіта» зазначалося, що основною метою його існування була допомога культурно-просвітницькому розвитку населення [3, с. 178]. Київська «Просвіта» протягом трьох років видала 31 книгу, призначену для народних мас, «Каталог та вказівник для читання». У Фонді 114 в справі № 3 після Протоколу Загального Збору членів Товариства «Просвіта» у Києві 25 березня 1907 року міститься інформація про справу видання шкільних підручників, де зазначено, що Голова Шкільно-Лекційної Комісії Є. Тимченко виступив з заявою до Загального Збору з пропозицією, щоб «Замовлення, написання, рецензування і ухвали до друку підручників доручити виключно Шкільно-Лекційній Комісії, не віддаючи їх на

дальший розгляд Видавничій Комісії і лишати цій останній тільки технічну справу видавництва». Мотивувалася ця пропозиція тим, що Видавнича Комісія, якій досі належав обов'язок видавати шкільні підручники разом з іншими видавничими справами, дуже заклопотана виданням популярно-наукових брошур і не має ні часу, ні сил, ні грошей, щоб подбати про шкільні підручники. В даному документі також йшлося про те, що Шкільно-лекційна комісія мала виробити програму, яку повинні були розглянути на сполученому засіданні три Комісії: Шкільно-Лекційна, Видавнича і Бібліотечна, і затвердити яку повинна була Рада. Це все є прикладом того, що «Просвіта» виникла з метою активізації громадського життя, об'єднання інтелігенції, робітників та селян у спільній боротьбі проти царату за національне визволення й збереження історичних і культурних традицій українського народу [4, с. 548].

Є справи, що показують членство товариства «Просвіта», адже відомо, що члени товариства то входили у склад «Просвіти», то виходили з різних на те причин. Яскравими прикладами цього є «Списки членів комісій товариства «Просвіта» у Києві (1900 р.)» (Ф. 114, № 12), «Списки членів, кандидатів в члени товариства «Просвіта» у Києві та рекомендуючих їх» (Ф. 114, № 13), «Заяви про вступ та відмову від членства в товаристві «Просвіта» у Києві, рекомендації та інше» (Ф. 114, № 14) і т. ін. Є листи, в яких наголошується, про запрошення до товариства тих, кого обрано почесним членом товариства. Великий обсяг документів організації зберігається у Центральному державному історичному архіві України та Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Багато українських дослідників вивчали проблему взаємовідносин «Просвіти» з владою. На особливу увагу заслуговує дослідження О.Д. Бардаша, де розглядався вплив російського самодержавства на суспільно-культурне життя Наддніпрянської України у 1900-1917 рр., де, зокрема, увага була приділена товариству «Просвіта» [5].

У справах, що зберігаються в Державному архіві Київської області, міститься ще й проект постанови голови м. Києва Володимира Багазія про відновлення діяльності товариства «Просвіта» від 1941 року. Ось її зміст:

«Зважаючи на те, що вже фактично відновили свою роботу низові культосвітні товариства колишньої «Просвіти» та почали працювати й хати-читальні, які вимагають допомоги та керування в своїй роботі та з огляду на потребу якнайшвидше розвинути культосвітню роботу, знищену за часи більшовиків, ухвалюю:

1. Відновити діяльність українського культурного товариства «Просвіта».
2. Проведення організаційної роботи по відновленню товариства покласти на магістра Олега Штуля.
3. Загальне керування роботою по відновленню товариства та контролю над його діяльністю покласти на відділ пропаганди».

Тут згадано українського політичного і військового діяча Олега Штуля-Ждановича (1917-1977). Під час Другої світової війни він був одним із найближчих соратників О. Ольжича, членом похідних груп ОУН. В окупованому нацистами Києві в україн небезпечній атмосфері співпрацював із газетою «Українське слово».

Наявність в українців офіційно дозволеного німцями адміністративного органу (міської управи) дала можливість проводити у Києві просвітянські заходи. Серед них були, зокрема, лекції, концерти, виставки, аматорські вистави, релігійні свята, видавництво листівок, брошур, що мали на меті пробудження самосвідомості українців, яка зазнала до цього впливу культурної уніфікації. Зокрема в Державному архіві Київської області збереглася програма концерту пам'яті Кирила Григоровича Стеценка, організованого 1942 року не без участі просвітян.

Отже, багате розмаїття архівних документів становлення та розвитку товариства «Просвіти» дозволяє всебічно вивчити історію «Просвіти» в усіх її найважливіших аспектах та дає можливість не тільки ґрунтовно і всебічно розкрити діяльність товариства та з'ясувати становлення товариства, а ще й вивчити його вплив на формування українського національного руху.

Список використаних джерел:

1. Костриця М.Ю. Житомир: Підручна книга з краєзнавства / М.Ю. Костриця, Р.Ю. Кондратюк. – Житомир: Косенко, 2007. – 464 с.
2. Залевский К. Национальные движения / К. Залевский // Общественное движение в России в начале XX-го века: в 4-х т. / под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресова. – СПб., 1911. – Т. 4, ч. 2. – С. 151-242.
3. Центральний державний історичний архів України у м. Київ, ф. 442. Канцелярія Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора, оп. 636, спр. 647. Дело об Обществах и союзах утвержденных на основании закона 4-го марта 1906 г. 7 грудня 1906 р. – 26 лютого 1909 р., 850 арк.
4. Абросимова С. Катеринославська «Просвіта» у культурно-громадському житті Наддніпрянщини (За матеріалами епістолярної спадщини академіка Д. Яворницького) / Світлана Абросимова // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник наукових праць. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. – Випуск 19. – С. 548-551.
5. Бардаш О.Д. Російське самодержавство та суспільно-культурне життя в Україні на початку ХХ століття (1900-1917 рр.) / О.Д. Бардаш. – К.: Укр. пріоритет, 2011. – 208 с.

Hural O.I.

*English Language Teacher,
National Technical University of Ukraine "KPI"*

UKRAINIAN PROSVITA: HISTORIOGRAPHY AND DOCUMENTS

Every year on December 8, the world's Ukrainian nation celebrates the Day of the Society of Prosvita – the oldest organization in the national history.

The process of linguistic and cultural assimilation of Ukrainians continued: obscenities, opulation and magyiarization – in the west, and Russification – in the east. The criminal policy of the two occupation regimes, Moscow and Austrian, prevented the formation of a united Ukrainian nation.